

DEPARTAMENTUL DE STUDII PARLAMENTARE ȘI POLITICI UE
DIRECȚIA STUDII ȘI DOCUMENTARE LEGISLATIVĂ

ALEGERILE LEGISLATIVE DIN OLANDA
15 MARTIE 2017

APRILIE 2017

Documentare și sinteză: Florentina Rădulescu, consilier parlamentar

Sinteza documentară poate fi accesată direct pe Intranet la pagina Direcției studii și documentare legislativă.

* Lucrările elaborate în cadrul Direcției studii și documentare legislativă sunt cu caracter documentar și nu reprezintă punctul de vedere al Camerei Deputaților.

C U P R I N S

I.	CONTEXTUL SOCIAL-ECONOMIC ȘI POLITIC AL DESFĂȘURĂRII ALEGERILOR	
I.1	Reforma liberală a modelului olandez de societate	4
1.2	Noi poziții ale Olandei referitoare la Uniunea Europeană	9
I.2	Un sistem politic din ce în ce mai fragmentat și mai radicalizat	11
II.	ALEGERILE LEGISLATIVE DIN 15 MARTIE 2017	
II.1	Principalele teme ale campaniei electorale	16
II.2	Rezultatele alegerilor și semnificația lor politică	19

I. CONTEXTUL SOCIAL-ECONOMIC ȘI POLITIC AL DESFĂȘURĂRII ALEGERILOR

1.1 Reforma liberală a modelului olandez de societate

După organizarea alegerilor generale anticipate din anul 2012, cabinetul numit *Rute II* a fost o coaliție formată din Partidul Popular pentru Libertate și Democrație (VVD), partid liberal condus de premierul Mark Rutte și de Partidul Muncii (PvdA), condus de Lodewijk Asscher. Cabinetul a avut 13 miniștri și 7 secreetari de stat, iar primul-ministru, conform legii, a fost președintele Consiliului de miniștri și al cabinetului în care miniștrii și secretarii de stat au o mare putere de decizie. În această perioadă dominată de aplicarea unor politici liberale, au fost efectuate reforme structurale importante care au dus la modificarea modelului tradițional social olandez, comun mai multor state nordice, în sensul creșterii competitivității economice. În acest context, s-a impus dezvoltarea competențelor, pentru ridicarea competitivității economice care plasează în prezent Olanda pe locul 5 în lume. Datele oficiale recente arătau că principalii indicatorii economici sunt pozitivi fiind înregistrată creștere economică constantă (în 2014, a fost de 1,4%; în 2015, de 2%; în anul 2016, a fost de 2,1 %; prognoza pentru 2017 fiind de 2,1 %), cu o datorie publică de 60%, după ce în anul 2014 fusese de 67,9%. Semnificativ este faptul că PIB-ul pe locuitor este în prezent de peste 44.300 dolari US.

Conform datelor oficiale¹, economia olandeză s-a menținut în continuare printre economiile performante ale Uniunii Europene, având o activitate portuară deosebită, mai ales prin Rotterdam, primul port european, prin exporturile excedentare, diversificate, prin infrastructura de mare calitate, etc. Economia olandeză este dependentă de conjunctura europeană și mai ales este expusă riscului britanic. Principalele riscuri sunt determinate de concentrarea bogăției în proprietăți imobiliare și în fondurile de pensii investite în acțiuni. În acest context, un rol important a avut conservarea ritmului de creștere a economiei, prin păstrarea nivelului consumului care reprezintă principalul motor al economiei.

La nivelul producției, în Olanda s-a înregistrat o creștere a capacităților de producție prin investiții, deși ritmul a fost limitat de incertitudinile referitoare la efectele Brexit. Exporturile spre Marea Britanie, principala sa piață, vor fi marcate de fluctuațiile lirei. Creșterea pieței interne imobiliare începute în anul 2014 a dus la supraîndatorarea familiilor olandeze și la fragilizarea perspectivelor creșterii economice care a dus la manifestarea unor probleme pentru întreprinderile olandeze. Dincolo de aceste probleme, economia olandeză a rămas foarte deschisă pe plan comercial și se află în continuare printre primele zece state exportatoare la nivel mondial, exportul de bunuri și servicii reprezentând mai mult de 80% din PIB. Olanda furnizează la export în principal produse agro-alimentare (plante, produse lactate, carne, fructe și legume), produse chimice, medicamente, material medical, petrol rafinat, material informatic și telefonic, fabricate semi-conductori, gaz natural, unelte agricole, componente electrice și electronice, material pentru tipografie etc. Majoritatea produselor vândute la export sunt produse re-exportate, Olanda deținând rolul de placă turnantă a comerțului european. Deși importurile au fost dinamice după anul 2015, datorită

¹ <http://www.coface.com/fr/Etudes-economiques-et-risque-pays/Pays-Bas>

creșterii cererii interne, excedentul comercial s-a păstrat, Schimburile în sectorul serviciilor, transportul, turismul, redevențele, și serviciile întreprinderilor au rămas echilibrate. Transferul de capital și plasamentul extern au rămas de asemenea echilibrate, dar transferul muncitorilor străini, cooperarea internațională și vărsământul la bugetul european se apreciază că vor genera un deficit de 2% din PIB. Consolidarea bugetară a continuat, cu o accentuare în anii 2015, 2016, mai ales prin reducerea prestațiilor sociale. În domeniul bancar a avut loc o reconsolidare, prin reprivatizarea parțială a băncilor ABN AMRO și ASR.

În domeniul energiei, guvernul a început reducerea progresivă a extracției gazului natural pentru a limita riscul de cutremur. O preocupare actuală a guvernului olandez a fost asigurarea condițiilor creșterii economice durabile și inclusive, care a revenit la nivelul avut dinaintea crizei economico-financiare din anul 2008, deficitul bugetar actual fiind în jur de 3% din PIB. Nivelul sărăciei în Olanda este unul dintre cele mai scăzute, la nivel OECD, iar cel al inegalităților se află sub media OECD, deși 25% din venit revine celor mai bogați care reprezintă 10% din populația Olandei. Studiile arată că în ultima perioadă în Olanda activitatea economică s-a redresat, reducându-se vulnerabilitatea macro-financiară, ceea ce a dat un caracter durabil, inclusiv creșterii economice. Politica guvernului olandez s-a axat și se va axa în continuare pe stimularea creșterii investițiilor în sectorul privat, mai ales în domeniul inovației și pe creșterea capitalului productiv. Guvernul va investi masiv în crearea de noi locuri de muncă mai ales pentru persoanele cu venit redus și femei, va reduce rata impozitării pe venit, pe muncă pentru a stimula consumul. Creșterea cererii pe piața internă se va realiza așadar nu atât printr-o politică de creștere a salariilor cât mai ales prin scăderea contribuțiilor din salarii pentru cel de-al doilea pilon al sistemului de pensii. În viitor, se va realiza de asemenea o creștere a prestațiilor acordate pentru creșterea copilului și scăderea impozitării pentru cel de al doilea venit într-o familie cu copii mici. În Olanda, nivelul bunăstării fiecărui grup social este măsurat permanent prin indicatori care corespund indicatorilor OECD de bunăstare, pe trepte de la 1 la 10. O preocupare națională este repartizarea mai echitabilă a averii între generații, ținând cont de faptul că patrimoniul pensionarilor este considerabil și că economia evoluează spre creșterea considerabilă a antreprenoriatului.

În studiile OECD² se evidențiază faptul că se impunea relansarea activității întreprinderilor mici și mijlocii, a investițiilor private în infrastructuri ecologice și cercetare, unde Olanda ocupă un loc de frunte în Europa. Stimularea investițiilor productive private și publice, care și-au revenit după recesiunea economică și financiară, va continua să fie o preocupare pentru guvernul olandez, mai ales că întreprinderile mici și mijlocii olandeze reprezintă jumătate din investițiile productive. În acest scop au fost stimulate investițiile în *inovația verde*, în strategiile numite *Top sectors* din cadrul programelor europene «*SME Innovation Promotion Regions and Top Sectors*» care vor fi puternic finanțate. Activitatea întreprinderilor private va fi stimulată prin scăderea costurilor pentru înființarea lor, prin obținerea permisului de construcție mult mai rapid, prin accelerarea racordării la rețelele de electricitate, apă, prin măsuri de perfecționare a cadrului legal de funcționare a contractelor și de protecție a acționarilor etc³. În atenția guvernului a stat consolidarea caracterului interregional al strategiilor referitoare la sectoarele de prim rang, precum punerea în aplicare a *Start-upDelta*, un program al cărui scop a fost reperarea punctelor de inovație în sectoare prioritare și sprijinirea lor prin facilități fiscale acordate în anul 2016. Acest amplu proces de

² <http://www.oecd.org/eco/surveys/Netherlands-2016-overview.pdf>

³ World Bank, 2015

dezvoltare a întreprinderilor olandeze s-a confruntat cu dificultăți legate de accesul la creditare, din cauza condițiilor exigente impuse de bănci⁴, ceea ce a determinat guvernul să propună deschiderea unui Registru al creditelor acordate întreprinderilor recent formate, elaborarea unor documente oficiale, declarații standard, care să faciliteze acordarea creditelor. Acest lucru a fost important mai ales pentru domeniul imobiliar unde s-a declanșat o relansare a construcției de locuințe private prin luarea unor măsuri bugetare de stimulare până în anul 2030, mai ales prin construcția de locuințe pentru noul val de imigranți. Datele arată că gradul ridicat al ocupării forței de muncă a dus la păstrarea unui nivel de trai ridicat, la scăderea șomajului care însă a rămas mai pronunțat la anumite categorii sociale unde se manifestă șomajul de lungă durată (25 % din total, iar din acesta, 63 % la cei cu vârsta de peste 45 ani). Încrederea populației în mersul economiei a dus la încurajarea în continuare a sectorului imobiliar, construcțiile rezidențiale fiind în continuă creștere.

Guvernul a acționat pentru creșterea gradului de ocupare a forței de muncă neangajate încă și a șomerilor de lungă durată, ajungându-se la un șomaj stabilit în jur de 6,5%. Studiile⁵ arătau că aproape 60% din tinerii olandezi (față de 55 %, media europeană) erau inactivi și nu căutau loc de muncă, căutând o altă formă de completare a studiilor sau acceptând ajutoarele de șomaj finanțate din fonduri publice. Pentru a-i mobiliza, în ianuarie 2016, guvernul olandez a scurtat perioada acordării alocațiilor, de la 38 la 24 luni și a impus, din anul 2015, acceptarea unui job timp de 6 luni, altfel alocațiile fiind diminuate. Pentru șomerii cu vârste de peste 60 ani guvernul olandez a acordat facilități fiscale până la atingerea vârstei de pensionare⁶. În acest scop au fost create platforme de acordare a prestațiilor sociale și de inserare adecvată pe piața muncii. Pentru lucrătorii dezavantajați pe piața muncii prestațiile au fost acordate după efectuarea unor cursuri de 2-3 luni, timp în care se caută un loc de muncă adecvat. Din anul 2014, o lege adoptată în iulie 2014 a permis pensionarilor să activeze în continuare în consiliile de administrație și în consilii profesionale.

Cea mai dezbătută reformă realizată de guvernul liberal olandez a fost reforma sistemului de pensii care a fost motivată prin modificarea raportului dintre populația cu vârstă activă (cu vârste de la 20 la 64 ani) care va scădea cu 10% în perioada 2013-2060 și cei pensionați. În urma acestor modificări, datele arătau că în perioada 2007-2014 rata de angajare a celor cu vârste cuprinse între 55-64 ani a crescut cu 15 procente odată cu modificarea vârstei de pensionare la 63.5 ani pentru bărbați și 62.5 ani pentru femei în anul 2012. În regimul public de pensionare vârsta legală de pensionare a fost ridicată mai rapid ajungând în anul 2018 la 66 ani și la 67 ani în 2021⁷. În general, vârsta de pensionare este fixată în funcție de speranța de viață și cu finanțarea sistemului de îngrijire și dependență care ar putea crește, conform rapoartelor Comisiei Europene, cu aproape 2.5 % din PIB

⁴ « *Enquête sur l'accès des PME au financement* », SDW, Statistical Data Warehouse, BCE (2016)

⁵ *The 2015 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013-2060)*", Directorate-General for Economic and Financial Affairs; European Commission (2015c), "Education and Training Monitor 2015: Netherlands", Directorate-General for Education and Culture; European Commission (2013), "Entrepreneurship in the EU and Beyond", Flash Eurobarometer, No. 354, BrusselsIMF (2014), "Kingdom of the Netherlands – Netherlands", Selected Issues Paper, IMF Country Report No. 14/328, International Monetary Fund.

⁶ OECD (2014c), *Ageing and Employment Policies: Netherlands – Working Better with Age*, OECD Publishing

⁷ OECD (2015d), *Financial Sustainability of Health Systems*, OECD Publishing. OECD (2015e)

între 2013- 2040⁸. În acest context, în Olanda se preconizează consolidarea sistemelor de asigurări pentru pensii profesionale ceea ce ar facilita transferul de economisire spre grupurile tinere, pe tot parcursul vieții.

Analiztii politici olandezi apreciau că social-democrații care au participat la guvernarea 2012-2016 vor plăti probabil prețul electoral pentru complicitatea sa la reforma sistemului de securitate socială și de pensii întreprinse de guvernul liberal.

În Olanda, în ultimii ani s-a produs o schimbare a pieții muncii, existând deja tradiția contractelor temporare atât pentru lucrătorii mai vârstnici cât și pentru tineri. Legislația referitoare la protecția locului de muncă a fost schimbată în iulie 2015, astfel încât a fost îmbunătățită protecția celor cu contracte temporare de muncă și de reducere a celei aplicate lucrătorilor cu contracte permanente. Perioada de muncă temporară premergătoare angajării permanente a fost redusă de la 3 la 2 ani, perioada dintre contracte s-a întins de la 3 la 6 luni și s-a plafonat indemnizația de plecare la nivelul aproximativ a unui salariu întreg. Pentru angajații cu contracte permanente a devenit obligatorie continua perfecționare, în prezent, doar 35% din activ lucrând în pregătirea inițială. Pentru evitarea supraîncărcării unui domeniu cu forță de muncă, s-a evaluat permanent piața muncii, au fost făcute publice tendințele evoluției pieței muncii, creându-se ghișee unice de informare. În paralel, la inițiativa guvernului s-au organizat cursuri (precum *Work for Yourself* la Amsterdam, platforme web)⁹, pentru gestionarea unei întreprinderi, mai ales pentru cei care ar opta pentru antreprenoriat individual.

Piața muncii olandeze a avut în ultimii ani o evoluție surprinzătoare care ar putea avea implicații pe termen lung pentru buget: munca independentă a progresat foarte puternic și a cuprins, la mijlocul anului 2015, aproape un milion de persoane, respectiv 17 % forța de muncă totală. Această schimbare structurală a fost legată de evoluția economiei spre dezvoltarea antreprenoriatului, considerată de specialiști ca un semn de progres economic spre inovație și capacitate de adaptare¹⁰. Această categorie de activitate economică dispune însă de sisteme de protecție socială mai scăzută decât cea care implică contracte de muncă permanentă. Antreprenorii individuali nu cotizează la regimurile colective de protecție și asigurări de sănătate. În Olanda se studiază atent acest fenomen, modul în care acest mod de activitate poate fi reglementat, efectele extinderii lui asupra sistemelor de protecție socială, eventual prin crearea unui al treilea pilon al sistemului de pensii.

În general, în Olanda, creșterea nivelului de calificare a forței de muncă este o prioritate pentru adaptarea forței de muncă la exigențele actuale, pentru îmbunătățirea competențelor în sistemul școlar și în domeniul muncii pentru creșterea productivității. În Olanda, conform prognozelor, în anul 2025, 45% din forța de muncă va fi înalt calificată, față de 35% în prezent, cu observația că din actualii ocupanți ai pieței de muncă de acest tip doar 45% au calificări adecvate¹¹. În același timp, piața muncii olandeză s-a polarizat puternic și în viitor va fi nevoie din ce în ce mai mult de forță de muncă înalt calificată¹². În

⁸ European Commission (2015), « *The 2015 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the 28 EU Member States (2013-2060)* », Directorate-General for Economic and Financial Affairs

⁹ OECD (2015i), OECD Skills Outlook 2015 – Youth, Skills and Employability, OECD Publishing.

¹⁰ CBS (2016), « *Employment, quarterly* », « *Labour and social security* », Statline, (CBS, Centraal Bureau voor de Statistiek), février ; Marion van den Brakel, « Wel werk, maar niet

economisch zelfstandig », Sociaaleconomische Trends (Social-Economic Trends), (CBS, 2015)

¹¹ CEDEFOP, 2015

¹² Van den Berge and ter Weel, 2015

acest context, sistemul de educație olandez va trebui să se adapteze acestor exigențe aproape toți copiii intrând în sistemul preșcolar de la 4 ani, ridicând calitatea pedagogică și educativă a serviciilor de educație, acordând o atenție deosebită integrării copiilor imigranților de a doua generație. Sistemul obligatoriu de învățământ olandez este de nivel bun, fiind plasat printre primele zece la nivel OECD, locul 5 la matematică. Eforturi suplimentare sunt necesare pentru asigurarea egalității de șanse în educație și alocarea unor fonduri suplimentare pentru familiile defavorizate. Sistemul de remunerare a cadrelor didactice trebuie perfecționat acesta fiind sub media europeană actuală, în acord cu rezultatele obținute la testele naționale pe diferite nivele de învățământ școala primară *testul Cito*, în învățământul secundar *testul Rekentoets*, în învățământul profesional *ancheta PIAAC*. Învățământul superior olandez a cunoscut în ultimii douăzeci de ani schimbări majore pentru a oferi absolvenților competențe și aptitudini solide, inclusiv non-cognitive legate de munca în colaborare, comunicare, creativitate în rezolvarea unor probleme practice, auto-organizare, învățare prin muncă. În Planul de Acțiune al guvernului olandez pentru învățământul superior și cercetare pe o perioadă de zece ani se recunoștea că în prezent sistemul era prea mult centrat pe achiziția de cunoștințe. În plan se stabileau măsuri în vederea asocierii învățământului superior cu producția, mai ales dintre universități și întreprinderi.

Pe plan social o provocare a fost legată de creșterea fenomenului imigrației și al refugiaților, mai ales din cauza instabilității manifestate în zona Orientului Mijlociu. Specialiștii apreciază că impactul acestui fenomen, greu de identificat, pe termen mediu și lung, depinde de reușita integrării refugiaților pe piața muncii, de competențele lor de eficacitatea politicilor publice adoptate. Oricum efectul acestor cheltuieli asupra PIB nu a atins încă nivelul din alte state europene (Austria (0.3 % din PIB), Germania (0.5 % din PIB), Suedia (0.9 % din PIB). Unele măsuri au avut ca efect dinamizarea unor sectoare ale economiei olandeze, precum construcțiile de locuințe, fiind necesare în viitor 3500 locuințe suplimentare. În Olanda, conform experimentării modelului danez, în desfășurarea politicilor referitoare la primirea imigranților și refugiaților, sunt făcute, în fiecare etapă, evaluările corespunzătoare. Unele programe vizează integrarea în piața muncii, altele recunoașterea diplomelor, învățarea limbii și dobândirea competențelor necesare pe piața olandeză¹³.

În luna ianuarie 2017, ministrul de externe olandez, Bert Koenders, a declarat că în cadrul Uniunii Europene se vor lua "măsurile necesare" ca urmare a decretelor emise de președintele american Donald Trump privind restricțiile de călătorie impuse cetățenilor unor state musulmane.¹⁴ Referindu-se la olandezii cu dublă cetățenie, ministrul Bert Koenders a subliniat că țara sa își va proteja cetățenii, iar în cadrul UE se vor desfășura consultări pentru a se lua „măsurile necesare” după ce Donald Trump a interzis pentru patru luni intrarea refugiaților în SUA - și pe termen nedefinit pentru sirieni -, aceeași restricție fiind valabilă timp de trei luni și pentru cetățenii a șapte state musulmane considerate principala sursă de terorism. Șeful diplomației olandeze a emis și un comunicat comun împreună cu omologul său german, Sigmar Gabriel, în care ei cereau autorităților americane clarificări cu privire la modul în care sunt afectate persoanele cu dublă cetățenie. Cei doi miniștri precizau în comunicat faptul că "Politica noastră în Europa nu stigmatizează oamenii pentru originea

¹³IntegratieBarometer 2014 Ruist, J. (2015), « *Refugee immigration and public finances in Sweden* », University of Gothenburg, Working paper in Economics, No. 613; OECD (2016)Vluchtelingenwerk (2015) (Ruist, 2013)

¹⁴ Agerpres, 30 ian 2017

sau religia lor. În ceea ce privește protecția solicitanților de azil, aceasta este o obligație legală”, au mai precizat ei. În schimb, liderul formațiunii olandeze de extremă-dreapta Partidul pentru Libertate (PVV), Geert Wilders, a lăudat decizia lui Donald Trump și a afirmat: ”Bine ai făcut, Trump! Este singura modalitate care asigură securitatea și libertatea. Și eu voi face la fel. Sper ca în curând vei adăuga și alte țări islamice”. ”Oprirea imigrației din orice țară islamică este exact ceea ce ne trebuie. Inclusiv în Olanda, pentru că islamul și libertatea sunt incompatibile”, a mai apreciat Geert Wilders, politician pe care unii îl caracterizau drept un *”Donald Trump al Olandei”*. Încă din luna august a anului 2016, în programul electoral *«Proiect - Program electoral PVV 2017-2021»*, partidul lui Geert Wilders s-a manifesta ferm, cu sloganul *Țările de Jos din nou ale noastre!*, pentru interzicerea moscheelor și Coranului. Această măsură era solicitată pentru dezislamizarea țării, prin închiderea frontierelor și centrelor celor care solicitau azil, prin interzicerea intrării emigranților din țările musulmane, prin interzicerea purtării vălului în funcția publică și prin interzicerea întoarcerii persoanelor plecate în Siria. În țara care reprezenta toleranța multiculturală, în vara anului 2016, Partidul lui Geert Wilders se afla în fruntea sondajelor, înaintea partidelor aflate la guvernare, liberalii și laburiștii. În luna octombrie 2016 s-a desfășurat procesul pentru incitare la ură și discriminare.

1.2 Noi poziții ale Olandei referitoare la Uniunea Europeană

Ca unul dintre cei șase membri fondatori ai Comunității europene care a devenit mai târziu Uniunea Europeană, Olanda a avut un loc special în familia europeană, promovând încrederea în cooperare europeană, guvernele succesive olandeze având, de asemenea, o gândire atlantistă. În ceea ce privește politica comercială, Olanda a fost puternic influențată de comerțul anglo-saxon, abordarea în legătură cu politica monetară a fost cu influență germană, iar sistemul de asistență socială este similar cu cele din Danemarca și Suedia. Olanda, un stat mic, dar suficient de puternic, cu 17 milioane de locuitori, ar putea fi numit cel mai mare dintre micile state membre ale UE. Grație unui sistem politic intern care alimentează coalițiile și compromisul politic, olandezii au fost respectați de-a lungul timpului pentru pragmatismul lor, pentru capacitatea de a atinge consensul. Aceste calități au ajutat în timp ca Țările de Jos să devină un partener atractiv și influent al Uniunii. Strategic, Țările de Jos au contribuit la menținerea unui echilibru între țările mari – mici din cadrul UE, precum și între instituțiile comunitare. Olanda a promovat cu entuziasm intrarea în Uniune a Marii Britanii în anul 1970, mai ales cu scopul de a echilibra dominanția franco-germană. Această țară a susținut de asemenea cooperarea în domeniul apărării europene, în special prin integrarea forțelor și capacităților sale militare cu cele din Germania și Belgia; dar, la fel ca majoritatea altor membri ai UE, Olanda a redus treptat bugetul pentru apărare. Olanda este unul dintre cei mai mari contribuabili pe cap de locuitor la bugetul UE, dar un prim semn de înstrăinare a apărut la respingerea tratatului constituțional al UE, printr-un referendum organizat în anul 2005. Olanda a devenit o țară creditoare, care a intervenit pentru țările din sud din cadrul zonei euro, formându-se percepția că olandezii au fost lăsați să plătească factura, în timp ce alte țări au încălcat regulile. Toate acestea au devenit un teren fertil pentru ascensiunea forțelor politice eurosceptice, anti-imigrație, anti-UE. După decenii de atitudine

fermă pro-UE, olandezii au manifestat din ce în ce mai mult o dezamăgire față de politica Uniunii Europene¹⁵.

Fostul ministru de externe olandez, Frans Timmermans, a susținut introducerea unui test de subsidiaritate pentru a identifica domeniile politice care pot fi mai bine lăsate la latitudinea statelor membre decât a Comisiei. Mai târziu, în calitate de prim-vicepreședinte al Comisiei responsabil al portofoliului legat de o mai bună legiferare, el a susținut ideea că *Uniunea să fie mare pe lucruri mari și să aibă atribuții mici pe problemele mici*. Treptat, însă, opoziția publică față de UE s-a întărit, ducând la respingerea în aprilie 2016 a Acordului de asociere UE cu Ucraina, printr-un referendum, ceea ce a accentuat imaginea Olandei de țară critică a politicii Uniunii Europene.

În prezent, sprijinul pentru UE se plasează la aproximativ 40 de procente, alimentând speculațiile că Olanda ar putea fi următoarea țară care ar dori să părăsească clubul european, după ce Marea Britanie a votat acest lucru în iunie 2016. *Brexit-ul* a consolidat poziția euroscepticilor olandezi, devenind un precedent care ar putea fi copiat, deși decizia Marii Britanii a creat probleme financiare pentru această țară. Olanda va trebui să umple golul de 10 miliarde € (10,5 miliarde \$), finanțarea anuală a Marii Britanii la bugetul UE și din această cauză, guvernul olandez dorește o Uniune Europeană mai pragmatică.

Ca răspuns la Brexit, unii lideri europeni vorbesc acum despre o integrare mai profundă, dar legea olandeză, care a permis organizarea unui referendum pentru a bloca Acordul Ucraina - UE de asociere, ar putea fi folosită pentru a bloca în mod similar un nou tratat al UE. Legea din 1 iulie 2015 referitoare la organizarea referendumului la cererea cetățenilor permite declanșarea unui referendum consultativ *a posteriori* asupra unei legi votate de Parlamentul olandez, cu excepția celor date de Casa regală, buget, Constituție, cu condiția ca solicitarea să aibă 300000 semnături sau 1,7% din populație, iar referendumul e valabil dacă la el participă cel puțin 30 % din alegători. Această lege a fost pusă în aplicare prima dată cu referendumul din 2016 referitor la încheierea unui acord între Uniunea Europeană și Ucraina și pentru care Parlamentul s-a pronunțat favorabil respectării acestui rezultat. Referendumul legislativ se poate aplica numai legilor recente, cererea preliminară trebuind să fie semnată de 10000 semnături, apoi ea este trimisă Consiliului electoral care verifică autenticitatea acestora. În termen de 6 săptămâni de la verificare, trebuie strânse alte 300000 de semnături de susținere suplimentare, verificate din nou, după care se stabilește data organizării referendumului. Conform Constituției, un referendum nu este decât consultativ și executivul nu este obligat să țină cont de rezultatul lui, așa cum s-a întâmplat cu referendumul de respingere a Tratatului european în anul 2005.

Analiztii politici apreciau că nu este clar dacă coaliția de guvernare care va guverna după alegeri va avea curajul politic de a schimba legea, iar situația europeană va depinde mult, de asemenea, de noul echilibru de putere realizat între cele 27 de state membre UE rămase. Analiztii politici apreciază că Olanda va încerca să se asigure că interesele sale sunt protejate într-o uniune care va fi dominată de relația Berlin - Paris.

Unul din efectele victoriei pro-Brexit din Marea Britanie a fost acela că, în alte țări europene, partide politice au reafirmat intenția de a organiza un referendum pentru ieșirea din Uniunea Europeană. Multe formațiuni politice eurosceptice din Europa au vorbit despre *Nexit*, *Frexit*, *Italeave*, pentru ieșirea Italiei din zona euro, idee susținută de formațiunea Cinci Stele, iar în Austria Partidul libertății (FPÖ) cerea relansarea *Primăverii patrioților după*

¹⁵ <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/?fa=68155>

*o lungă iarnă politică în Uniunea Europeană.*¹⁶ Respingerea referendumului din Italia a reprezentat o importantă reacție negativă față de politica europeană.

În perioada 2012-2016, pe scena politică olandeză s-a înregistrat o creștere a forțelor politice eurosceptice, reprezentate mai ales de Partidul Libertății (PPV) al lui Geert Wilders care a militat pentru ieșirea Olandei din Uniunea Europeană și/sau zona euro, a respins primirea de migranți și non-ratificarea acordului de asociere cu Ucraina, respins prin referendumul consultativ organizat în aprilie 2016. La sfârșitul lunii iunie 2016, în Parlament, partidul lui Geert Wilders a propus o moțiune pentru organizarea unui referendum pentru ieșirea Olandei din UE care a fost respinsă cu o majoritate zdrobitoare. El a mai propus încheierea finanțării ajutoarelor acordate de Olanda țărilor aflate în curs de dezvoltare și utilizarea banilor pentru întărirea forțelor de ordine și securitate. Geert Wilders, liderul Partidului Libertății (PVV), a reacționat imediat după victoria Brexit, felicitând poporul britanic care a învins elitele politice atât de la Londra cât și de la Bruxelles, afirmând speranța că și țara sa va proceda la fel. El a mai adăugat că olandezilor le-ar plăcea să dispună din nou de propriul lor buget, de frontierele lor naționale, de politicile lor legate de migrație, promovând organizarea unui referendum pentru *Nexit*¹⁷. Aceasta a fost de altfel și axa centrală a campaniei electorale a Partidului Libertății, partid eurosceptic, anti-imigrație, islamofob. Partidul Socialist și Partidul +50 sunt de asemenea partide cu atitudini eurosceptice dar care nu susțin ieșirea Olandei din Uniunea Europeană.

Conform datelor Eurobarometru¹⁸, una din țările cele mai atașate de valorilor construcției europene, cu un model social tradițional, cum este Olanda, a evoluat în ultimul deceniu spre dreapta și după un model specific supranumit «*model polders*», marcat de ascensiunea extremei-drepte.

În legislatura actuală, partidele olandeze eurosceptice au fost slab reprezentate în Camera superioară a Parlamentului olandez (*Eerste Kamer*) care poate are posibilitatea de a respinge orice lege și a cărei componență se va reînnoi prin organizarea unui scrutin proporțional indirect abia în anul 2019.

1.3 Un sistem politic din ce în ce mai fragmentat și mai radicalizat

Alegătorii olandezi, ca și cei din majoritatea statelor europene, au manifestat o neîncredere crescândă în sistemul de partide și în instituțiile țărilor lor. Încă din anii '60, pe scena politică olandeză au apărut partide noi care au produs o redistribuire a voturilor în cadrul scrutinelor electorale. Scena politică olandeză este din ce în ce mai instabilă, trei dintre principalele partide politice reunind în prezent 44% din voturi (cu două decenii înainte ele având 81,8% din voturi).

Acest proces de fragmentare a sistemului de partide olandez a dus la absența unui partid dominant, atât de stânga cât și de dreapta, care a făcut dificilă formarea unei coaliții guvernamentale solide și coerente. Până în anii '90 coalițiile de guvernare erau formate din două partide politice, iar în următorii ani ele au fost formate din 3 partide.

¹⁶ <http://www.ouest-france.fr/europe/grande-bretagne/brexit/brexit-apres-le-royaume-uni-qui-le-tour-4322846>
24.06.2016

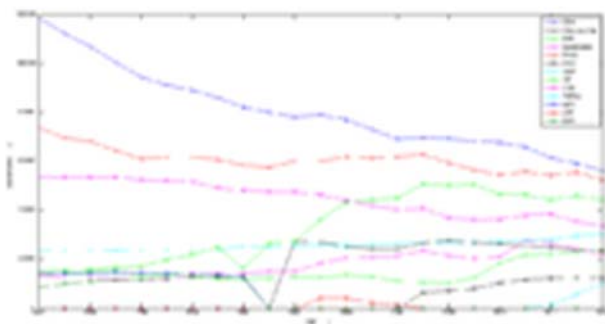
¹⁷ Reuters, 24.06.2016

¹⁸ Standard Eurobarometer 86 noiembrie 2016

<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/search/rome/surveyKy/2137>

În sistemul politic olandez, alternanța la putere este un fenomen politic frecvent, iar transparența și democrația participativă se manifestă intens. La nivel local, populația este adesea consultată înainte de lansarea unui proiect și participă pe parcursul elaborării lui. În ceea ce privește politicile publice se poate observa că toate cheltuielile făcute din bani publici sunt prezentate public pe un site central.

În perioada 1992-2014 numărul susținătorilor principalelor partide politice olandeze a fost în continuă scădere, deși în unele perioade s-a înregistrat o creștere a unor partide politice noi apărute pe scena politică.

În anii '90, criza economică a afectat profund statul bunăstării care funcționa de decenii în mai multe state europene, inclusiv Olanda, creând clivaje între partide și o instabilitate crescută a electoratului.

În această perioadă, cele două blocuri politice, unul de stânga și celălalt de dreapta, reuneau o proporție aproape egală de alegători, dar după anul 2000, au apărut partide populiste, fapt ce a marcat loialitatea alegătorilor față de partidele lor tradiționale. În majoritatea statelor europene, extrema-dreaptă a devenit o alternativă la dreapta conservatoare, în detrimentul social-democrației¹⁹. Extrema-dreaptă a lansat idei salvatoare care au cucerit electoratul, atrăgând electorate dezamăgite atât de partidele de dreapta cât și de stânga.

În anul 2001, Pim Fortuyn, 54 ani, își făcea prima apariție în consiliul municipal din Rotterdam, orașul său natal. În anul 2002, el urma să înregistreze un succes electoral important la nivel național la alegerile din 15 mai dar pe 9 mai era asasinat de Volkert Van der Graaf. În anul 2004, la un sondaj realizat la nivel național, olandezii au desemnat ca personaje cele mai importante, înaintea lui Rembrandt și Van Gogh, filosofilor Spinoza și Erasmus, reginelor Iuliana și Beatrix, pe Pim Fortuyn, recunoscând astfel influența decisivă pe care a ceta a avut-o asupra evoluției politicii olandeze. Asasinul lui Pim Fortuyn, Volkert van der Graaf, un ecologist militant pentru cauza animalelor, a declarat că prin gestul său a apărat grupurile sociale cele mai vulnerabile, mai ales imigranții musulmani și cei care solicită azil. Moartea lui Pim Fortuyn, cu nouă zile înaintea alegerilor legislative din anul 2002, a declanșat un *seism politic* în Olanda, renumită pentru liniștea și toleranța socială. Analiztii politici și politicienii au considerat că din acel moment Olanda *și-a pierdut inocența*, iar premierul de atunci, Wim Kok, declara că acel moment a fost un atac dur la adresa democrației.

¹⁹ http://www.marianne.net/Le-populisme-electoral-rogne-la-social-democratie-partout-en-Europe_a212286.html

Moartea lui Pim Fortuyn a marcat în mod esențial istoria politică a Olandei,²⁰ iar eliberarea asasinului său, Volkert Van der Graaf, pe data de 2 mai 2014, după executarea a două treimi din pedeapsă, a readus în memoria țării acest eveniment. După ani de la acest tragic eveniment, se putea constata că viața politică olandeză s-a radicalizat în continuare, mai ales pe teme legate de raportul cu islamul și creșterea gradului de insecuritate. La acel scrutin, din anul 2002, formațiunea «Lista Pim Fortuyn» a obținut 26 mandate în Parlament. Ulterior, membrii acestui partid au intrat în puternice confruntări interne, Geert Wilders a reușit să recupereze o mare parte a acestui electorat, radicalizând discursul său de critică a sistemului și elitelor.

În anul 2004, a avut loc asasinarea realizatorului de film Theo Van Gogh, urmaș al renumitului pictor, polemist și caricaturist ostil religiei musulmane și care realizase un film despre violențele comise împotriva femeilor în țările musulmane. Autorul crimei a fost Mohammed Bouyeri, un islamist radical, olandez de origine marocană, care a lăsat un mesaj care chema la djihad. Acest nou asasinat a fost un șoc pentru Olanda, fiind spulberat visul liberal al acestei țări.

Geert Wilders, un universitar charismatic care considera religia musulmană ca o religie retrogradă, a înregistrat o ascensiune politică din anul 2001, la Amsterdam, mai întâi la nivel local, apoi pe «Lista Pim Fortuyn» (LPF). Geert Wilders, devenit ulterior liderul noului partid creat de el, Partidul Libertății, a recuperat de la predecesorii săi discursul critic față de Uniunea Europeană, față de acordul Schengen, negând politica europeană referitoare la imigrație. Efectele crizei provocate de globalizare explică faptul că o parte a partidelor neo-populiste s-au detașat de liberalismul economic, criticând globalizarea, politicile de austeritate, așa cum s-a întâmplat în Olanda unde Geert Wilders a refuzat tăierile bugetare prevăzute de guvern. Prin atitudinea sa anti-islam, anti-imigrație și anti-UE, partidul lui Geert Wilders a preluat moștenirea de la fostul lider extremist Pim Fortuyn.

Într-un interviu dat în anul 2011, Geert Wilders, deputat din partea PVV (Partidul Libertății) declara deschis atitudinea sa față de islam pe care o considera o doctrină totalitară, asemănătoare doctrinei *Mein Kampf*, care a răvășit Europa și care trebuie combătută prin interzicerea Coranului, prin limitarea imigrației de proveniență musulmană. Conform opiniei sale, exprimarea acestei atitudini trebuie să nu fie cenzurată. Liderul acestei formațiuni a fost cercetat de Parchet fiind acuzat pentru incitare la ură rasială și discriminare față de musulmani, în comentariile făcute între octombrie 2006 și martie 2008. În această situație, magistratul Marcel Van Oosten a apreciat că declarațiile lui Geert Wilders sunt acceptabile în funcție de contextul și dezbaterile care au loc la nivelul societății legate de multiculturalitate și imigrație, față de care acesta s-a exprimat ca politician. În decembrie 2016, în procesul cu reprezentanții comunității marocane început în martie 2014, în urma apelului, Geert Wilders a fost declarat de instanță vinovat de instigare la discriminare și defăimare, dar a fost eliberat, fără aplicarea unei amenzi. Instanța de securitate specială de la Schiphol a declarat că G. Wilders a susținut aceste declarații în mod repetat pe Twitter, a considerat că aceste reacții ale unui membru ales al parlamentului și co-legiutor sunt nedemne de poziția sa în statul constituțional, democratic olandez. *Procesul Wilders* a pus în evidență dificultatea de a critica islamul și alte minorități diferite existente în Olanda, a pus în discuție aspecte fundamentale legate de libertatea de expresie.

²⁰ Le Monde.fr | 02.05.2014

În societatea olandeză s-a lansat o dezbatere amplă referitoare la limitele libertății mai ales odată cu lansarea cărții *Libertatea avansată*, a autorului Paul Armenteule care a dezvoltat o teorie referitoare la conceptul de *libertate goală* care începe a provoca din ce în ce mai multe probleme în societatea occidentală. În acest demers de regândire completă a noțiunii de *libertate*, autorul remarcă faptul că libertatea este valoarea noastră cea mai importantă, dar îi lipsește o definiție clară. În tradiția liberală, libertatea este adesea definită ca absența unor limite și obstacole, dar acest punct de vedere este prea limitat și este puțin operațional. Mai mult decât atât, această interpretare a egocentrismului libertății duce la o viziune în care oamenii se văd unii pe alții ca o limită, propunându-se o alternativă: libertate și spațiu, în care libertatea nu mai este goală, ci dobândește formă, implică pe ceilalți în demersul cuceririi libertății. Din această perspectivă, libertatea era reevaluată, din perspective surprinzătoare legate de valori, libertatea de exprimare, piața liberă, alcool și droguri, cu referire la libertatea înțeleasă de societatea olandeză, cartea devenind astfel și o lectură a politicii olandeze.

Majoritatea analiștilor politici considerau că specificitatea discursului politic referitor la islam, particularitățile formațiunii sale politice au fost principalii factori explicativi ai succesului lui Geert Wilders²¹ în societatea olandeză. Pe de altă parte, specialiștii considerau că ascensiunea acestui extremism avea la bază elemente reale de îngrijorare, studii recente realizate de Centrul de Științe Sociale din Berlin, și de *Pew Research Centre*²², punând în gardă Uniunea Europeană că cei 50 milioane musulmani din întreaga lume erau gata să accepte violența în apărarea religiei lor.

În anul 2013, înaintea alegerilor pentru Parlamentul European, partidul lui Geert Wilders a creat o alianță cu Frontul Național din Franța, condus de Marine LePen, nu de tatăl său, pentru care avea rețineri legate de atitudinea sa anti-semită. În anul 2014, în timpul alegerilor municipale, Geert Wilders a cerut electoratului să răspundă dacă doresc mai mulți sau mai puțini marocani în orașele lor, întrebare la care mulțimea a răspuns *Mai puțini!!!*. Ca urmare se cerea atunci schimbarea radicală a acestei situații. Această reacție extremă care a ajuns în fața instanței a îndepărtat o mare parte a simpatizanților, fiind înregistrate 6400 de plângeri ale cetățenilor și diferitelor asociații. Geert Wilders a susținut că declarațiile sale nu au legătură cu incitarea la ură sau rasismul, ci a exprimat părerea a milioane de olandezi.

Analiștii politici olandezi remarcă faptul că, deși extrema-dreaptă europeană era în ascensiune, în fiecare țară, acest fenomen avea motivații diferite²³. În Elveția și alte țări scandinave, inclusiv Olanda, care au fost relativ protejate de efectele crizei, ascensiunea partidelor neo-populiste nu s-a explicat atât prin suferința populară cât prin teama pierderii identității naționale, fenomenul care ar putea fi o substituie a populației, prin migrația extra-europeană, în particular musulmană. În Olanda, Partidul Libertății afirma că, dacă frontierele rămân deschise, jumătate din populație va fi maghrebiană în jurul anului 2050.

²¹ [Atlantico.fr](http://atlantico.fr), 16 février 2017

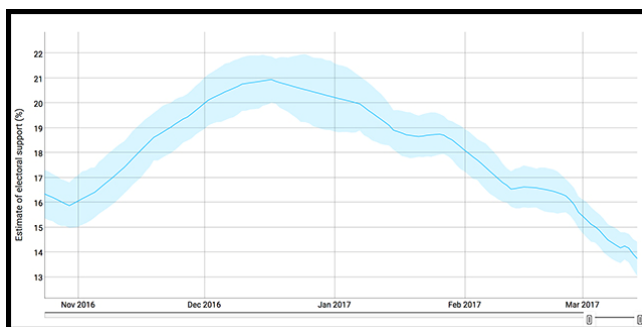
²² <http://www.express.co.uk/news/world/766591/migrants-muslims-violence-terror-immigration-expert-warning>
Ruud Koopmanns, *5 facts about the Muslim population in Europe* <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/07/19/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/> July 19, 2016

²³ Hameleers, M., Bos, L., & de Vreese, C. H. (2017). *The Netherlands: A heartland full of insights into populist communication*. In T. Aalberg, F. Esser, C. Reinemann, J. Strömbäck, & C. H. de Vreese (Eds.), *Populist political communication in Europe*. New York & London: Routledge.

Geert Wilders și partidul său au extins critica lor și la fenomenul imigrației din țările est-europene, lansând un site pe care olandezii erau invitați să denunțe migranți est-europeni, așa cum anterior ceruse un *hotline* pentru cei care solicitau azil în Olanda («*meldpunt overlast asielzoekers*»).

În prezent, după alegerea lui Donald Trump ca președinte în SUA, după nereușitele unor politici pe care acesta a încercat să le aplice, după dificultățile apărute după decizia Brexit, electoratul olandez a mai schimbat atitudinea sa. Mulți analiști au atras atenția asupra riscului consolidării unei *linii transatlantice a extremei-drepte* care ar avea efecte asupra politicii mondiale asupra schimbării climei și asupra relației cu Rusia.

În perioada noiembrie 2016 și până la alegeri, partidul de extremă-dreapta al lui Geert Wilders a înregistrat un recul semnificativ al sprijinului electoral. Așa cum arată graficul care prezintă evoluția intențiilor de vot ale electoratului olandez, s-a putut observa că în ziua alegerii lui Donald Trump ca președinte al SUA, partidul lui avea 17% din intențiile de vot, iar în luna ianuarie 2017, la inaugurarea mandatului său, aceste intenții crescuseră la 21%, dar, în următoarele trei luni, odată cu punerea în aplicare a unor măsuri preconizate, această formațiune politică olandeză extremistă, pierdea o treime din susținătorii săi. În continuare, în SUA, o a doua variantă a legislației anti-imigrație a fost respinsă de o instanță statală, relevând dificultățile aplicării unor politici extremiste în contextul unei realități globale. Toate aceste experimente politice au dus la schimbarea atitudinii electoratului olandez:

În ultima perioadă, Regatul Țărilor de Jos s-a confruntat cu o mișcare de autonomizare a unor provincii importante care au organizat referendumuri în această direcție. Regatul Țărilor de Jos este compus din 12 provincii și două teritorii insulare în Antile. Fiecare provincie este condusă de un comisar al regelui, numit de suveran prin decret, la recomandarea forului legislativ provincial, de o delegație provincială aleasă de același corp legislativ provincial, ales de popor. Aceste foruri nu dispun de aceleași puteri ca cele similare din SUA sau Canada, ci au mai ales misiuni administrative care asigură legătura dintre stat și provincii. Puterea juridică, politică și financiară se exercită de la nivel central, nu de către guvernele provinciilor. Municipalitățile sunt conduse de consiliul ales și de un primar numit de suveran. Orașul Amsterdam este capitala politică și economică a țării dar sediul guvernului este la Haga. Insulele Antile au anunțat că doresc schimbarea statutului lor prin referendum local ratificat și înscris în Constituția Regatului. Reforma a început de la 1 iulie 2007, Saint-Martin și Curaçao devenind colectivități autonome, inițial în tranziție, apoi pe deplin, în cadrul Regatului, ca și Aruba. Celelalte insule olandeze, precum Bonaire, Saba și Saint-Eustache au devenit municipalități ale Regatului cu statut special.

În legislatura 2012-2017 în Parlamentul olandez au fost reprezentate 11 partide politice:

- Partidul Popular pentru Libertate și Democrație (VVD), partid liberal, creat în 1948, condus de premierul, Mark Rutte, a deținut 41 mandate;
- Partidul Muncii (PvdA), fondat în anul 1946, membru al guvernului, condus de Lodewijk Asscher, a avut 38 mandate;
- Partidul Libertății (PVV), partid populist de dreapta creat în anul 2002 de Geert Wilders, a deținut 15 mandate;
- Partidul Socialist (SP), partid de extremă-stânga, condus de Emile Roemer, a avut 15 mandate;
- Chemarea creștin- democrată (CDA), partid de centru-dreapta, apărut în anul 1980 prin fuziunea a trei partide: Partidul popular catolic (KVP), Partidul anti-revoluționar (ARP) și Uniunea creștin-istorică (CHU), a deținut 13 mandate;
- Democrații 66 (D66) care regroupează liberalii reformatori de centru-stânga, condus de Alexander Pechtold, au avut 12mandate;
- Uniunea creștină (CU), apărută în ianuarie 2000, condusă Gert-Jan Segers, a avut 5 locuri;
- Stânga Verde (GL), partid ecologist, condus de Jesse Klaver, fondat în 1989, 4 mandate;
- Partidul Politic Reformat (SGP), fondat în 1918, condus de Kees van der Staaij, regroupează electoratul protestant ortodox (calvinist), a avut 3 mandate;
- Partidul animalelor (PvdD), fondat în 2002, condus de Marianne Thieme, a avut 2 mandate;
- Partidul 50+, creat în 2009 pentru a apăra interesele pensionarilor, condus de Henk Krol, a deținut 2mandate.

Înainte alegerilor, sondajele de opinie²⁴ arătau că Partidul Popular pentru Libertate și Democrație (VVD) și Partidul Libertății (PVV) erau umăr la umăr: Mark Rutte cu 16% voturi și Geert Wilders cu 17% din intențiile de vot. Partidul populist de extremă-dreapta era încă propulsat de victoria în alegerile prezidențiale din SUA a lui Donald Trump. Anchetele de opinie arătau că Partidul Libertății (PVV), condus de Geert Wilders putea deveni primul partid politic olandez, dar pentru prima dată, toate celelalte partide tradiționale au decis să nu guverneze alături de acesta²⁵. Ulterior, deciziile președintelui american au fost dezaprobat de olandezi în proporție de 25%, iar în ultimele săptămâni, sprijinul pentru Partidul Popular pentru Libertate și Democrație (VVD) era în continuă scădere.

III. ALEGERILE LEGISLATIVE DIN 15 MARTIE 2017

2.1 Principalele teme ale campaniei electorale

La alegerile legislative din 15 martie 2017 s-au înscris 28 partide politice.

²⁴ Institut Peilingwiojzer1, 19 februarie 2017 instituts I&O research, Ipsos, peil.nl, de stemming/Een Vandaag și Tns nipo

²⁵ <http://www.robert-schuman.eu>

Premierul Mark Rutte a pus în prim planul campaniei electorale rezultatele economice ale guvernării sale, în principal nivelul ratei șomajului de 5,4%, cea mai scăzută din ultimii cinci ani. Dacă în anul 2015 căutau un loc de muncă aproximativ 588 000 persoane, în anul 2016, într-un singur an, numărul acestora a scăzut cu 100 000 (în prezent numărul șomerilor fiind ușor peste 480 000), cel mai mare ritm de scădere din ultimii zece ani. Deficitul bugetar s-a diminuat considerabil în ultimii patru ani, iar încrederea consumatorilor era, de asemenea, cea mai ridicată din ultimii 8-9 ani. Pe plan socio-economic rămăneau de rezolvat trei mari probleme: sistemul de pensii, flexibilizarea pieței muncii și a legii referitoare la muncă și securitate socială - *Flexwet* - care nu au putut fi modificate pe deplin, în acord cu viziunea guvernului.

În timpul campaniei, premierul s-a scuzat pentru neîndeplinirea tuturor promisiunilor electorale făcute anterior, legate mai ales de reducerea impozitării lucrătorilor și respingerea fermă a acordării sprijinului pentru Grecia.

Pe tot parcursul campaniei premierul a solicitat sprijinul electoratului pentru ca partidul său să devanseze partidul populist al lui Geert Wilders, reușind astfel să obțină 40 mandate în Parlament.

Pe data de 26 ianuarie 2016, șeful guvernului olandez a publicat o scrisoare deschisă adresată olandezilor în care critica pe aceia care refuzau să se adapteze societății olandeze, care criticau obiceiurile țării și respingeau valorile Regatului. Premierul Mark Rutte sublinia în declarația intitulată *Către toți olandezii* că singurul inamic electoral al său este formațiunea de extremă-dreapta care are o prea mare ascensiune în sondaje. El a evocat neliniștea în creștere a populației de bună-credință olandeză față de străini, a subliniat că îi înțelege pe compatrioții săi care doresc să părăsească țara din cauza celor care tulbură liniștea socială. Premierul a lansat acest mesaj ținând cont de faptul că ani de zile a mocnit în rândul cetățenilor această nemulțumire profundă, ei devenind din ce în ce mai mult oponenți ai politicii de azil promovate de guvern. Premierul îi viza dur pe aceia care atacau în trenuri, autobuze, cetățeni olandezi, agresau homosexualii și fetele cu fustă scurtă și le sugera să părăsească această țară. Mark Rutte cerea persoanelor care refuzau să se adapteze sau respingeau valorile acestei țări să se comporte normal sau să plece. El a mai subliniat că atitudinea fermă față de cei care încălcau ordinea trebuia să fie adoptată în condițiile menținerii normalității, acesta fiind de altfel sloganul campaniei sale, *A face lucrurile normale!*

Campania partidului de guvernare condus de Mark Rutte a fost apreciată ca ambiguă, întrucât chiar el a criticat imigrația, în tentativa de a recupera o parte a electoratului de extremă-dreapta²⁶. Analistii politici au apreciat că această strategie s-ar putea să fi fost inefficientă, olandezii revoltați de imigrație preferând originalul copiei unei astfel de atitudini. În această manieră, premierul trimitea un mesaj potențialilor alegători ai Partidului Libertății al lui Geert Wilders.

Liderul Geert Wilders a înțeles și el această manevră electorală a premierului olandez, afirmând pe *twitter* că *Mark seamănă și Geert va culege*. El l-a acuzat pe premier că a fost adeptul frontierelor deschise, al *tsunami-ului azilului* și al imigrației în masă, al islamizării. Mai mult, Geert Wilders a reamintit electoratului promisiunile făcute în campania anterioară privind reducerea impozitelor cu 1000 euro sau creșterea calității serviciilor de îngrijire a persoanelor vârstnice, promisiuni ce nu au fost onorate în mandatul de guvernare.

În timpul campaniei electorale, premierul Mark Rutte a afirmat că îi va fi imposibil să guverneze alături de extrema-dreaptă, cea care a fost cauza căderii guvernului în anul 2012.

²⁶ Le Monde.fr avec AFP |25.01.2017

El a mai subliniat că Partidul Libertății este, de fapt, un partid de stânga apropiat socialiștilor, conduși de Emile Roemer.

În actuala campanie electorală Partidul Libertății condus de Geert Wilders s-a poziționat în principal pe trei teme electorale: islamul, politica referitoare la migrație, și Uniunea Europeană. În acest context, Geert Wilders a promovat ideea organizării unui referendum cu caracter imperativ în legătură cu ieșirea Olandei din Uniunea Europeană, proiect pentru care ar avea nevoie de două treimi din voturile din cele două Camere ale Parlamentului olandez. Partidul Libertății a cerut de asemenea închiderea moscheeelor, a școlilor islamice și a centrelor care primesc refugiați, interdicția Coranului, oprirea imigrației din țările musulmane. Geert Wilders a propus ca pentru imigranți să fie eliberat un permis de ședere în Olanda pentru o perioadă determinată.

Pe data de 9 decembrie 2016, Geert Wilders fusese declarat vinovat de ofensarea unui grup și de incitare la discriminare față de marocani la un miting în care a întrebat dacă se dorește a fi mai puțini marocani în localitate. În urma acestui miting au fost depuse 6 500 plângeri ale unor cetățeni și asociații. Judecătorii au apreciat că liderul populist a izolat un grup de cetățeni fără a face distincții și că declarațiile sale au putut fi considerate atingeri ale demnității acelui grup de persoane, incitând alte persoane la discriminarea persoanelor de origine marocană. Conform datelor Oficiului central al statisticilor, în Regatul olandez locuiesc 380000 marocani. Instanța nu a reținut acuzația de incitare la ură, astfel încât, Geert Wilders nu a fost pedepsit ci doar a fost pus să plătească o amendă de 5 000 €. Aceasta a fost prima condamnare a liderului populist care a mai apărut în fața justiției, în anul 2011, pentru incitare la ură dar a fost achitat, judecătorii apreciind că aprecierile sale au vizat islamul și nu un grup etnic. Geert Wilders a calificat aceste procese drept procese politice care au afectat libertatea de expresie, el invocând dreptul și datoria de a vorbi despre problemele țării sale. Geert Wilders a spus că acest lucru nu îl va opri ca în campania electorală să discute despre aceste probleme cu cetățenii olandezi, că, dacă el este găsit vinovat, jumătate din cetățenii olandezi sunt vinovați de acest lucru. Luările de poziție împotriva islamului i-au adus numeroase amenințări cu moartea din partea organizației islamice Al-Qaida, el fiind sub pază a poliției. Această poziție de martir al libertății de exprimare și de victimă a gândirii unice a sistemului a întărit popularitatea sa și a dus la ascensiunea în sondaje în prima parte a campaniei. În cadrul unei emisiuni a televiziunii publice olandeze NPO12, Geert Wilders a fost declarat *Omul anului 2016*, fiind votat de 40000 de telespectatori, așa cum s-a mai întâmplat în 2010, 2013, 2015.

În această campanie, partidul lui Geert Wilders a făcut promisiunea electorală de a *dezislamiza* țara. Deputatul Geert Wilders a lansat campania sa electorală anti-islam, în orașul Spijkenisse, la sud de Rotterdam, denunțând în termeni duri *gunoiul marocan*²⁷ de care vrea să scape țara sa pentru a o reda poporului olandez. El a subliniat că nu toți marocanii sunt așa dar că mulți dintre ei fac ca străzile orașelor să devină periculoase, mai ales tinerii, astfel încât lucrurile trebuie să se schimbe. În discursul său a mai subliniat că toți cetățenii olandezi trebuie să voteze partidul său, dacă aceștia vor să își recupereze țara.

În programul său electoral intitulat *Olanda pentru noi*, Partidul Libertății a susținut consolidarea bugetului sănătății și pensionarea la vârsta de 65 ani. El a lansat un atac frontal la adresa premierului. De cealaltă parte, premierul a avut o atitudine combativă în fața atacurilor șoc ale adversarului său. În timpul campaniei electorale Mark Rutte a subliniat că mandatul de șase ani ca premier reprezintă cea mai bună alternativă la politica lui Geert

²⁷ Le Monde.fr avec AFP | 18.02.2017

Wilders, declarând că "trăim în vremuri foarte instabile și nesigure. Sarcina mea principală ca prim-ministru este de a menține această țară sigură și stabilă".

În ultimele zile ale campaniei electorale, premierul olandez a interzis intrarea pe teritoriul olandez a ministrului turc al afacerilor externe, Mevlüt Cavusoglu, care voia să efectueze o vizită în vederea susținerii premierului turc, Recep Tayyip Erdogan, în dezbaterile pentru referendumul organizat în țara sa pe data de 16 aprilie 2017.

Alegerile din anul 2017 au fost considerate cruciale, întrucât ele se desfășurau în contextul ascensiunii unui sentiment anti-Uniunea Europeană, confruntată cu cea mai mare criză a migrației de la cel de-al Doilea Război Mondial, iar această problemă majoră a Europei a stimulat ascensiunea partidelor de extremă-dreapta europene.²⁸ Aceste alegeri legislative aveau o miză europeană importantă ele precedând alegerile prezidențiale și legislative din Franța și pe cele din Germania. Foarte probabil era și organizarea unui scrutin parlamentar anticipat în Italia. Toate aceste state europene importante se confruntau de asemenea cu ascensiunea dreptei populiste.

2.2 Rezultatele alegerilor și semnificația lor politică

Parlamentul olandez (*Staten-Generaal*- *Stările generale*), este un parlament bicameral format din prima Cameră (*Eerste Kamer der Staten-Generaal*) și Senatul, cu 75 membri, aleși prin vot indirect de către membrii adunărilor celor 12 state provincii ale Regatului. A doua Cameră (*Tweede Kamer der Staten-Generaal*), Camera Stărilor Generale, are 150 locuri, ocupate la fiecare patru ani prin alegeri desfășurate în 20 circumscripții electorale, printr-un sistem de listă, proporțional integral (fără prag electoral), sistem care favorizează reprezentarea unui număr mare de partide. mandatele sunt repartizate la nivel național între listele care au obținut cel puțin 0,67% din voturi la nivel național. Fiecare număr al voturilor obținute pentru fiecare listă este împărțit la o *quota* obținută prin divizarea numărului voturilor valide primite la numărul de locuri existente, adică 150. Restul locurilor rămase în urma acestei prime distribuiri sunt atribuite prin aplicarea sistemului d'Hondt al celei mai puternice medii. Orice partid care dorește să prezinte candidați la alegerile legislative trebuie să aibă cel puțin 30 declarații de susținere de la alegători din toate cele 20 circumscripții electorale, fie 570 de semnături, iar dacă partidul nu este reprezentat în Tweede Kamer, să depună o cauțiune de 11 250 €, care va fi rambursată dacă partidul va obține cel puțin 75% din cota națională.

Pe data de 15 martie 2017, 12,9 milioane de olandezi au fost chemați la vot pentru a alege pe cei 150 membri ai Camerei Parlamentului (*Tweede Kamer*).

La aceste alegeri legislative s-a revenit la vechiul sistem de vot, întrucât ministrul de interne olandez a decis să se renunțe la sistemul de vot electronic, expus, așa cum s-a dovedit anterior, unor erori de numărare a buletinelor de vot la vechiul sistem «*ondersteunend software verkiezingen*», sau unor posibile imixtiuni externe.

Participarea la vot a fost foarte ridicată, **80,4%**, crescând cu +5,8 puncte în raport cu precedentele alegeri, 8 din 10 olandezi venind să voteze pe data de 15 martie 2017.

În urma alegerilor, s-a putut constata că 80% din cetățenii olandezi care s-au prezentat la urne au votat cu partide democratice de diverse orientări. Analistii apreciau că

²⁸ AFP, 17 janvier 2017

s-a demonstrat astfel că un sistem proporțional, într-o monarhie constituțională, nu permite așa de simplu ajungerea la putere a unor extremiști.

Conform datelor oficiale referitoare la rezultatele alegerilor legislative din 15 martie 2017²⁹, repartizarea voturilor a fost următoarea:

PARTIDE POLITICE	% VOTURI	NUMAR MANDATE
Partidul Popular pentru Libertate și Democrație (VVD)	21, 30	33
Partidul Libertii (PVV)	13, 10	20
Chemarea creștin-democrată (CDA)	12,50	19
Democrații 66 (D66)	12	19
Partidul Socialist (SP)	9,2	14
Stânga Verde (GL)	8,9	14
Partidul Muncii (PvdA)	5,7	9
Uniunea Creștină (CU)	3,4	5
Partidul animalelor (PvdD)	3,1	5
50Plus	3,1	4
Partidul politic reformat (SGP)	2,1	3
Denk	2	3
Forumul pt democrație (FvD)	1,8	2

Partidul Popular pentru Libertate și Democrație (VVD), partid liberal condus de premierul Mark Rutte, a câștigat alegerile din 15 martie 2017 obținând **21,3%** din voturi, respectiv 33 mandate din cele 150 ale Camerei inferioare a Parlamentului olandez (*Tweede Kamer der Staten-Generaal*), cu - 8 mandate față de alegerile legislative precedente din 12 septembrie 2012. Partidul Muncii (PvdA), condus de Lodewijk Asscher, a înregistrat o adevărată cădere electorală având un scor electoral de **5,70%** din voturi și doar 9 mandate (- 29). Partidul libertății (PVV) al lui Geert Wilders a avut o evoluție electorală sub așteptări (**13,1%** din voturi și 20 mandate, + 5). Chemarea creștin-democrată (CDA), partid de centru-dreapta, condus de Sybrand van Haersma Buma, a obținut **12,5%** din voturi și 19 mandate (+ 6); Democrații 66 (D66), condus de Alexander Pechtold, a obținut **12%** din voturi și 19 mandate (+ 7) și Stânga Verde (GL), partidul condus de Jesse Klaver, apreciat ca un *Justin Trudeau* al Olandei, și care a devenit principala forță politică de stânga a guvernului, probabil și a următorului guvern au obținut **8,9%** din voturi și 14 mandate de deputat (+ 10). Partidul Socialist (SP), condus de Emile Roemer, a obținut **9,2%** din voturi și 14 (- 1). Uniunea Creștină (CU), condusă de Gert-Jan Segers, a avut **3,4%** din voturi, respectiv 5 mandate; Partidul animalelor (PvdD), condus de Marianne Thieme, **3,1%** din voturi și 5 mandate (+ 3); formațiunea politică 50PLUS, partid creat pentru a apăra interesele pensionarilor, condus de Henk Krol, a obținut **3,1%** din voturi și 4 mandate (+ 2); Partidul politic reformat (SGP), condus de Kees van der Staaij, **2,1%** din voturi și 3 mandate(=). Noi partide au intrat în Tweede Kamer: Denk, partid fondat în 2015 de doi foști membri ai Partidului laburist, Tunahan Kuzu și Selçuk Öztürk, care apără drepturile minorităților, a obținut **2%** din voturi și 3 mandate, iar Forumul pentru democrație (FvD) al euroscepticului Thierry Baudet, a reușit să obțină **1,8%** din voturi și 2 mandate.

²⁹ <https://lfverkiezingen.appspot.com/nos/widget/main.html>

La aceste alegeri, partidul liberal al premierului Mark Rutte a obținut o victorie clară, învingând pe liderul extremist Geert Wilders cu o diferență electorală importantă.

Prin votul său masiv, electoratul olandez a respins în mod decisiv posibilitatea ca în cadrul Uniunii Europene, la alegerile legislative, să învingă un partid de extremă-dreapta. Programul politic minimal al lui Geert Wilders, prezentat pe o singură pagină, cu 11 puncte, din care cel mai important viza «de-islamizarea» nu a reușit să capteze electoratul. Mai mult, partidul liberal nu uita faptul că în anul 2012, partidul lui Geert Wilders a retras sprijinul guvernului său, din cauza promovării politicilor de austeritate. În plus, multe dintre obiectivele electorale ale formațiunii de extremă-dreapta contraveneau valorilor olandeze și statului de drept. Analistii politici au apreciat că acest partid de extremă-dreapta nu a avut forța *versiunii Trump*³⁰, electoratul optând pentru politicienii olandezi rezonabili, că votul olandez a pus capăt ascensiunii extremismului în Țările de Jos, *sunetul populismului fiind oprit* în Olanda. El a obținut însă un scor electoral bun, chiar dacă nu la nivelul așteptărilor sale. Reamintim că extrema dreaptă olandeză obținea încă din anul 2003, 25 de mandate în Parlamentul de la Haga, putând vorbi deci despre o tradiție a unor mișcări de acest gen în Olanda.

Alți analiști au atras atenția că adevărata victorie a acestui tip de partid a fost însă aceea că el a devenit sursă de inspirație pentru celelalte partide politice³¹, pe scena politică olandeză apărând și alte partide, mai ales cel care apără interesele minorităților (cum este DENK) și s-ar putea ca această provocare să se desfășoare într-un nou format. După alegeri, liderul Geert Wilders, a declarat că va face o opoziție dură guvernului, mai multe partide împrumutând din atitudinea partidului său, deși nu au declarat oficial.

După alegeri, 13 partide politice vor fi reprezentate în Parlament, cu două mai multe decât în legislatura precedentă. În urma alegerilor, parlamentul olandez a devenit foarte divizat, micile partide câștigând multe locuri. Sistemul politic olandez în mod tradițional a fost caracterizat de existența a numeroase partide politice, foarte diversificate: religioase, laice, creștine, protestante, de stânga, de dreapta. În ultimele decenii partidele dominante au pierdut din influența lor politică, iar scena politică s-a fragmentat mai accentuat³².

Fragmentarea scenei politice olandeze a fost determinată de confirmarea parlamentară a mai multor partide mici, precum ChristenUnie, un partid social de inspirație creștină (6 mandate, + 1), Partidul animalelor (5, + 3) și 50 Plus (4, + 2) și apariția unora noi, precum Forumul pentru democrație (conservator eurosceptic), al lui Thierry Baudet, formațiunea Denk, fondat de disidenți de origine turcă.

Rezultatele alegerilor relevă puternica ascensiune a ecologiștilor olandezi prin formațiunea *Groen-Links* (GL), condusă de tânărul Jesse Klaver, supranumit « *Trudeau olandez* » care a obținut 16 mandate față de 4 deținute anterior, devenind a doua formațiune politică a țării și cel mai puternic partid de stânga.

În acest context politic, mulți analiști preconizau că în coaliția de guvernare viitoare vor fi prezente probabil 5 formațiuni politice. Ca de fiecare dată, în țara coalițiilor de guvernare, prima problemă de clarificat după alegeri, va fi aceea a coalițiilor propuse pentru guvernare. Analistii politici preconizau că după alegerile legislative din 15 martie 2017 se aștepta formarea unei coaliții de guvernare din 4-5 partide politice, probabil Partidul Popular pentru

³⁰ <http://www.robert-schuman.eu/>

³¹ <http://www.euractiv.com/section/elections/news/dutch-gear-for-crunch-election-as-far-right-eyes-victory/>

³² http://news.xinhuanet.com/english/2017-03/16/c_136133739.htm

Libertate și Democrație (VVD), Democrații 66 (D66), Chemarea Creștin-democrată (CDA), Partidul Muncii (PvdA) și încă un partid mic, Uniunea creștină sau Stânga Verde.

În urma alegerilor, Mark Rutte va fi desemnat pentru a treia oară în fruntea guvernului olandez dar negocierile pentru formarea guvernului se anunță lungi, dificile, putând dura săptămâni chiar luni de zile.

În vârstă de 50 de ani, **Mark Rutte** este diplomat în istorie și a început cariera sa profesională la Unilever unde s-a ocupat de resurse umane înainte de a deveni, în 2002, secretar de stat în ministerul pentru forța de muncă și securitate socială, în guvernul condus de Jan Peter Balkenende (CDA). În anul 2004, el a fost numit secretar de stat la Formare profesională și Învățământ superior. În anul 2006, el a preluat conducerea Partidului Popular pentru Libertate și Democrație (VVD) pe care l-a condus la victoria în alegerile din 9 iunie 2010, iar după patru luni, Mark Rutte a devenit primul premier liberal, din anul 1913 până în anul 2012 când a fost readus la guvernare.

Președintele celei de a doua Camere, Khadija Arib (PvdA), va reuni liderii principalelor partide și un *explorator* care de obicei este din partea celui mai important partid care va examina ce tip de coaliție va avea cele mai multe șanse la guvernare. Noii deputați vor vor numi așa-numiții *informatori*, adică membri partidelor care vor redacta un proiect de acord guvernamental și vor propune un *formator de guvern* celei de a doua Camere, care, de obicei va deveni premierul noului guvern.

Referitor la **semnificația europeană** a alegerilor din Olanda, se poate menționa că anul 2017 este anul organizării în Europa a ceea ce analiștii numesc *super-elections*, acestea având loc, după Brexit și după alegerea lui Donald Trump în SUA³³. Rezultatele acestor alegeri au avut un efect major asupra viitorului politic al Europei.

Președintele Comisiei Europene, **Jean-Claude Juncker** (PPE), l-a felicitat pe Mark Rutte pentru victoria sa clară și pentru votul contra extremiștilor.

Strategia electorală olandeză ar putea fi valorificată de celelalte forțe politice pro-europene din alte state membre ale Uniunii confruntate cu experiențele recente care au traumatizat gândirea europeană: o criză economică profundă, un aflux fără precedent de migranți, atacuri teroriste.

În pragul aniversării Tratatului de la Roma, o recentă analiză a situației din Europa³⁴ sublinia distanța dintre realitatea prezentă a Uniunii Europene și cea din urmă cu șazececi de ani, când șase țări, printre care și Olanda, stabileau o agendă ambițioasă pentru popoarele Europei, cea de a depăși diferențele și de a apropia tot mai mult popoarele Europei. În Tratatul de la Roma, care a creat ceea ce a devenit UE, liderii au convenit să inițieze acțiuni comune pentru eliminarea barierelor care divizează Europa, eliminarea obstacolelor existente, eliminarea progresivă a restricțiilor privind comerțul internațional. Ei au promis să pună în comun resursele pentru a păstra și consolida pacea și libertatea.

Specialiștii apreciau că viziunea din 1957 era încrezătoare și optimistă, privind deschiderea către o comunitate, sursă a prosperității și securității în viitor. Trei decenii mai târziu, acest grup s-a dublat în dimensiune și s-a extins la țările post-comuniste din Europa Centrală și de Est. Uniunea Europeană a devenit primul imperiu voluntar din lume, o ordine și valori bazate pe reguli, care a extins influența sa, datorită puterii sale atractive.

³³ <https://fr.news.yahoo.com/n%C3%A9erlandais-donneront-coup-denvoi-super-%C3%A9lections-085209353.html>

³⁴ <http://carnegieeurope.eu/>

La a șazezecea aniversare a Tratatului de la Roma, viziunea europeană pare să se fi închis din nou, valorile democratice liberale fiind contestate de creșterea ponderii partidelor eurosceptice. Datele Eurobarometru arată că mulți cetățeni și-au pierdut încrederea în ideea că integrarea europeană este cel mai bun mijloc de asigurare a păcii, prosperității și securității.

Unii analiști au remarcat cu tristețe că *harta mentală* a europenilor s-a restrâns și s-a întunecat³⁵. Criza economică a răspândit frica de interdependență, valurile de imigranți și atacuri teroriste au creat neliniște și resentimente, accentuate de crizele din 2008. Politica fricii a alimentat ascensiunea politicianilor *anti-establishment*, adesea foarte charismatici, care susțin că oamenii pot fi în siguranță doar în spatele granițelor naționale și în propriul lor mod de a fi. Ei au descris imigrația și Uniunea Europeană ca amenințări la adresa identității precum și a nivelului de trai. Caracteristici comune ale acestui fenomen au dus la apariția unui nou val de naționalism în state europene.

În fața acestor provocări, politicienii și specialiștii au afirmat necesitatea *reînvierii spiritului european* care s-ar putea realiza prin acceptarea deschisă a situațiilor noi și prin restabilirea cooperării practice între statele europene care au construit, în timp, legături economice și de încredere între popoarele lor.

Datele arată că economia Uniunii Europene este în prezent în al patrulea an de recuperare post-criză, șomajul fiind încă ridicat. Semnificativ este faptul că cinci dintre cele zece cele mai competitive economii din lume sunt membre ale Uniunii Europene. Conform indicelui de bunăstare al Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare, treisprezece dintre primele 20 de țări din lume, fruntașe în ceea ce privește calitatea vieții, sunt din Uniunea Europeană care continuă să fie cel mai mare bloc comercial din lume și cel mai mare donator de dezvoltare și asistență umanitară.

Datele arată că migrația în Uniunea Europeană, care a fost determinată parțial de atractivitatea vieții în Europa, și care a provocat o criză politică în ultimii ani, a încetinit semnificativ: În anul 2016 migrația a avut o intensitate care a reprezentat doar o treime decât cea de la nivelul anului 2015. Specialiștii apreciază că terorismul a provocat un nivel ridicat de anxietate, dar a fost mai puțin activ.

Conform ultimelor inițiative luate la nivel european, Uniunea continuă să funcționeze și face progrese în diverse domenii, precum energia, securitatea cibernetică și apărarea.

Sprijinul public pentru integrarea europeană a scăzut în mod semnificativ, în special în fostele *țări euro-entuziaste*, precum Grecia și Italia, unde austeritatea a avut efecte considerabile. Sondajele indică totuși că opt din zece europeni susțin libera circulație și nouă din zece sunt în favoarea pieței unice. Anchetele de opinie realizate în ultima perioadă indică faptul că votul din Marea Britanie de a părăsi UE a ridicat sprijinul pentru aderarea la UE în majoritatea celorlalte țări. Deși încrederea în UE a mai scăzut, fiind în medie, în jur de 36%, ea a rămas mai mare decât încrederea în guvernele și parlamentele naționale. Sondajele indică faptul că publicul nu este împotriva soluțiilor la nivel continental. Dimpotrivă, șapte din zece europeni doresc o abordare europeană comună a migrației și majorități mari sprijină politicile externe și de apărare comune ale UE. Problema este de a găsi politicieni care pot să acceseze acest *bazin de sprijin* și să facă posibilă acțiunea colectivă. Specialiștii

³⁵ <http://carnegieeurope.eu/2017/03/17/closing-of-european-mind-and-how-to-reopen-it-pub-68317>

consideră că, în prezent, politicienii de la nivel național, regional ar trebui să preia inițiativa, să țină legătura cu cetățenii țărilor lor pentru a stabili prioritățile.

Mulți analiști și politicieni europeni au considerat că recentul document intitulat *Cartea albă a Comisiei Europene pentru a săizecea aniversare a Tratatului de la Roma* nu a stabilit de fapt o viziune coerentă pentru viitorul Uniunii, ci mai degrabă a prezentat cinci scenarii pentru deciziile dificile pe care Uniunea ar trebui să le ia. Aceste scenarii ale Comisiei reflectă diviziunile dintre membrii UE, dar conțin multe idei interesante și opțiuni care ar putea duce la o dezbatere intensă cu privire la viitorul integrării europene. Votul *Brexit* și alegerea lui Donald Trump au creat un context politic în care viitorul UE a fost pus în fața unor provocări majore, elitele politice și societatea civilă europeană trebuind să răspundă în mod inteligent, redescoperind logica fundamentală a integrării europene și reconfirmând legitimitatea ei.

Analiștii politici spun că, în acest context, un element esențial al revenirii spiritului european ar putea fi recucerirea spațiului politic de la populiști, iar pentru aceasta, dezbaterea politică ar trebui să se mute pe problemele reale ale cetățenilor, politicienii trebuind să ofere soluții practice, eficiente, decât *himerele identității*, într-o lume din ce în ce mai globalizată.

Votul olandez a fost privit ca un barometru al situației partidelor populiste europene, având în vedere că urmau alegeri importante în Europa, în special în Franța și Germania, unde naționaliștii de dreapta sperau să aibă un impact electoral mare, care putea genera o amenințare pentru Uniunea Europeană. Un timp, Europa a scăpat de acest pericol, alegătorii olandezi respingând în mod clar linia politică radicală extremă a lui Geert Wilders, mai ales că acesta a prezentat un program politic redus la câteva idei radicale, fără soluții adecvate, realiste și a fost boicotat politic de celelalte partide tradiționale. Mark Rutte, a declarat la o întâlnire de la Haga că: "Sunt foarte fericit că am putut să contracarăm tipul greșit de populism, înainte de alegerile din Franța și Germania".

Olandezii au deschis seria alegerilor de mare risc din anul 2017, ce ar putea redesena peisajul politic european. Peste 10 milioane de cetățeni olandezi au luat parte la un scrutin urmărit cu imens interes în Europa, rezultatul alegerilor parlamentare fiind catalogat drept o prefață pentru viitorul Uniunii Europene, având în vedere că în aprilie-mai vor avea loc alegeri prezidențiale în Franța, unde liderul partidului de extremă dreapta Marine Le Pen este cotate cu șanse de a intra în turul doi al scrutinului, iar în Germania vor avea loc, la 24 septembrie, alegeri legislative. Cea mai importantă consecință a recentelor alegeri din Olanda a fost puternica ascensiune a partidelor pro-europene.

Victoria forțelor pro-europene din Olanda a fost primul test electoral încheiat cu succes în interiorul Uniunii Europene, după votul privind ieșirea Marii Britanii din UE.